

EU - en kommunal angelägenhet

En studie av informationstillgängligheten angående EU-
relaterade frågor i två kommuner

Agnes Wiberg

Abstract

This thesis investigates accessible information to the “interested citizen” about EU-related matters in his/her city, with a theoretical method that departs from Dahl’s (1998) definition of democracy, and focuses especially on the criteria of enlightened understanding.

The study consists of analyses of online information and city council debates as well as interviews and mail correspondence with local civil servants within two Swedish cities: Gothenburg and Malmö. Two types of activities are especially considered in the analysis: EU-funded projects and responses to public consultations of the European Commission.

The study finds differences between the cities regarding online information: Malmö is less informative about specific EU-related aspects while Gothenburg relates to EU-projects, participation in organizations and other activities to a greater extent. Moreover, regarding the city councils, there is very little debate about EU-related questions. This means that citizens have difficulties getting information on political issues regarding EU in the decision-making bodies. A remarkable result is that information about the cities’ responses to the public consultations of the European Commission is very difficult to find, which is problematic with respect to the Swedish principle of public access to information.

Nyckelord: European Union, Malmö, Gothenburg, Democracy, Enlightened understanding, Citizen, Access to information, City council, EU-project, Public consultations

Antal ord: 9959

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar	2
1.2 Disposition	3
1.3 Kommunerna och EU	3
2 Teoretiska utgångspunkter	5
2.1 Tidigare forskning.....	5
2.2 Teori.....	5
2.2.1 Dahls demokratikriterier	6
2.2.2 Utmaningar för den kommunala representativa demokratin	7
2.2.3 Upplyst förståelse i kommunen	8
3 Metod och materialinsamling	10
3.1 Val av fall.....	10
3.2 Den intresserade medborgarens informationssökande.....	10
4 Resultat och analys	13
4.1 Hemsidor.....	13
4.2 Europa Direkt.....	14
4.3 Kommunfullmäktige	16
4.4 Kommunal förvaltning.....	19
4.4.1 EU-finansierade projekt.....	19
4.4.2 EU-kommissionens öppna samråd.....	20
5 Avslutande diskussion och slutsatser	26
5.1 Diskussion.....	26
5.2 Slutsatser.....	27
5.3 Avslutande reflektioner.....	28
5.4 Fortsatt forskning	29
6 Referenser	30

1 Inledning

Demokratisk legitimitet har ett starkt samband med möjligheten för medborgarna i aktuella demos att följa och påverka verksamheten samt att utkräva politiskt ansvar (Jerneck & Gidlund 2001:72).

I svenska kommuner finns det goda förutsättningar för medborgare att följa och kunna påverka inriktningen på politiken. Detta grundar sig i det särpräglade kommunala självstyret, där politik anpassas efter lokala omständigheter (Montin & Granberg 2013:11). Beslutsvägar och innehåll i den kommunala politiken blir således också påtagliga i medborgarnas vardag.

Emellertid har Sveriges medlemskap i EU inneburit nya villkor för medborgarnas möjligheter att följa med i beslutsprocesser som rör kommunal politik. Enligt en utredning från Sveriges kommuner och landsting kan så mycket som 60 % av punkterna på en dagordning från kommunfullmäktige relateras till beslut på EU-nivå, vilket innefattar både EU-lagstiftning genom förordningar och direktiv, samt EU:s icke-bindande medel genom riktlinjer och rekommendationer (SKL 2010:4, 5).

EU är alltså i högsta grad en kommunal angelägenhet. Samtidigt innebär det kommunala självstyret utrymme för skillnader i hanteringen av EU-relaterade frågor mellan kommuner. Sedan 1990-talet har en rad svenska kommuner och regioner valt att etablera kontor i Bryssel, som syftar till att utgöra en slags kontaktyta mellan EU:s institutioner och verksamheten där hemma. Till en början användes dessa kontor främst för att få tillgång till projektmedel från EU:s fonder och program, men med tiden har dessa kontor i allt större utsträckning kommit att profilera sig på EU-nivå i syfte att utföra aktivt påverkansarbete i EU:s beslutsprocesser (Montin & Granberg 2013: 81-82).

I sammanhanget är Malmö stad och Göteborgs stad särskilt intressanta, i och med att de är de enda svenska kommuner som finns fysiskt representerade med egna kontor i Bryssel¹ (SKL 2017). Anledningen till att man som kommun har möjlighet att etablera ett Brysselkontor är i grund och botten en fråga om resurser. Likväl är ett kommunalt Brysselkontor en indikator på att man vill reagera proaktivt och inte enbart reaktivt gentemot EU. Det faller sig naturligt att undra i vilken utsträckning kommunerna upplyser medborgarna om sitt EU-relaterade arbete.

Den statliga utredningen *EU på hemmaplan* kan konstatera att EU-relaterade frågor nästan helt utelämnas i den svenska politiska debatten, såväl på nationell som på lokal nivå (SOU 2016:10;12). Det verkar alltså finnas en tendens att inte

---

¹ Därtill finns Stockholmsregionens Europakontor, vilket i första hand ska kategoriseras som ett *regionkontor*.

släppa in medborgarna i den kommunala politiken som rör EU-nivån, vilket i kombination med avsaknaden av faktiska kanaler för medborgaren att framföra sina åsikter genom, underbygger påståendet: ”En stor del av det som ofta kallas EU:s demokratiska underskott är i realiteten ett svenskt demokratiskt underskott” (SOU 2016:10; 9).

I 2014 års demokratiutredning fastställs vikten av ”alla individers lika och goda förutsättningar att delta, påverka och få insyn i det politiska beslutsfattandet mellan valen” (SOU 2016:5; 93). Det går att dra paralleller mellan denna målsättning och det inledande citatet från Jerneck och Gidlund (2001). Med anledning av ovan nämnda SKL:s utredning blir det, ur ett demokratiskt perspektiv, angeläget att kommuner skapar insyn och ger möjligheter till deltagande och påverkan när det gäller EU-relaterade frågor.

I en motion så sent som den 26 oktober 2017 i Malmö kommunfullmäktige argumenterar Olle Schmidt (L) och Fredrik Sjögren (L), med hänvisning till *EU på hemmaplan*, för att insatser behöver göras för att ge medborgare bättre möjligheter till information och delaktighet i kommunens EU-närvaro (Schmidt & Sjögren 2017). Motionen får avslag, och kommunstyrelsens ordförande Katrin Stjernfeldt Jammeh motiverar detta genom att konstatera att det är svårt och komplicerat att informera om EU, eftersom mycket av svensk lagstiftning hänger ihop med EU-lagstiftning. Dessutom konstateras det att EU bara är en nivå av flera, Malmö påverkas exempelvis också av de beslut som fattas i FN. Slutligen framhäver Stjernfeldt Jammeh att det redan görs mycket i syfte att uppmärksamma hur Malmö påverkas av EU; det finns ett Brysselkontor och ett Europa Direkt-kontor (KF Malmö 2017-10-26).

Motionen, och tillhörande svar från kommunstyrelsens ordförande, fångade mitt intresse då jag uppfattar att det på ett principiellt plan knyter an till frågan om demokratisk legitimitet i beslutsprocesser. Motionen inspirerade mig också att undersöka frågan mer ingående.

1.1 Syfte och frågeställningar

I det följande kommer jag att undersöka kommunmedborgarens tillgång till information om EU-relaterade frågor i Malmö stad respektive Göteborgs stad. Följande frågeställningar fungerar som utgångspunkter i mitt arbete:

Hur ser möjligheterna ut för den intresserade medborgaren inom Malmö stad respektive Göteborgs stad att ta del av information om EU-relaterade frågor i kommunen?

Finns det skillnader i sättet respektive kommun tillgängliggör information om EU-relaterade frågor?

I den första frågeställningen definierar jag ”intresserad medborgare” som en individ som är särskilt angelägen om att få information om kommunala EU-

relaterade frågor. Att vara särskilt angelägen implicerar att man i sitt informationssökande är beredd att gå längre än till lokalmedia.

Jag uppfattar att den andra frågeställningen blir en naturlig följdfråga till den första. Möjligheter för medborgare att ta del av information grundar sig i informationstillgängligheten i olika forum. Med vetskap om att den kommunala verksamheten kan skilja sig åt, beroende på det kommunala självstyret, har jag även för avsikt att undersöka skillnader mellan de två kommunerna avseende informationstillgängligheten angående EU-relaterade frågor.

1.2 Disposition

Uppsatsens struktur ser ut på följande sätt: Jag redogör först för relationen mellan kommunal verksamhet och EU med fokus på två aspekter: *resurser* i form av EU-finansierade projekt samt *påverkansarbete* gentemot EU:s lagstiftning. Sedan beskrivs tidigare forskning som angränsar till min studie, varefter jag redogör för studiens teoretiska utgångspunkter. Detta avsnitt fokuserar på representativ demokrati, närmare bestämt kriteriet om upplyst förståelse, vilket sedan problematiseras i relation till ett rådande flernivåsystem. Därefter resonerar jag om hur olika kommunala forum kan bistå medborgare med upplyst förståelse.

I avsnittet om min metod och materialinsamling för jag ett kort resonemang om mina val av fall, och ger sedan en beskrivning av mitt tillvägagångssätt som intresserad medborgare.

Vidare följer resultat och analys. Denna del behandlar respektive kommuns tillgängliga webbmaterial, det vill säga hemsida och webbsändning av kommunfullmäktiges sammanträden, samt mailkontakt med Europa Direkt-kontor. Därtill inkluderas samtal och mailkorrespondens med tjänstemän i kommunernas förvaltning.

I det efterföljande diskussionsavsnittet belyses några intressanta observationer. Därefter presenterar jag slutsatser som återkopplar till syftet och frågeställningarna, och slutligen gör jag några avslutande reflektioner som även innefattar förslag till fortsatt forskning.

1.3 Kommunerna och EU

För kommuner innebär EU både ny lagstiftning och nya riktlinjer att implementera, men även fler möjligheter till transnationella samarbeten samt ytterligare resurser för att förverkliga kommunala målsättningar (Montin & Granberg 2013:81-83). Det går att säga att EU både begränsar det kommunala handlingsutrymmet och samtidigt bidrar till utökade möjligheter för verksamhetsutveckling.

EU:s fonder och program utgör möjligheter till ytterligare resurser som kan bli tillgängliga för kommuner. De mest kända av dessa är strukturfonderna, vilka omfattar bland annat *Europeiska socialfonden*, *Europeiska regionala utvecklingsfonden* samt *Interreg*-programmen. Vidare finns sektorsprogram, som inriktar sig mot specifika områden såsom utbildning och forskning eller miljö, däribland *Horisont 2020* och *Erasmus+* (EU-programguide 2015:8).

Det är värt att uppmärksamma två saker angående resursmöjligheterna: dels att konkurrensen om projektmedlen är stor vilket gör att projektansökan blir central, och dels att EU-finansiering innebär att aktuella projekt *delfinansieras* (EU-programguide 2015:5). Sammantaget gör dessa aspekter att beviljade EU-medel förutsätter en genomtänkt projektansökan, i regel utformad i samarbete med ett konsortium av aktörer, samt egna resurser för att projektet ska bli av (Mail 1 G, Samtal 1 M)².

Vidare blir det angeläget för kommuner att försöka påverka utformningen av EU:s lagstiftning och riktlinjer, eftersom kommuner till stor del har implementeringsansvar när dessa tillkommer (Jerneck & Gidlund 2001:107). För att kunna göra sin röst hörd är det viktigt att komma in i EU:s lagstiftningsprocess så tidigt så möjligt, d.v.s. innan EU-kommissionen har lagt fram sitt lagförslag. Detta görs till stor del genom Brysselkontorens deltagande i olika referensgrupper och nätverk samt informella möten med relevanta tjänstemän på EU-kommissionen (Mail 1 G, Samtal 1 M).

Ett annat sätt att framhäva sina synpunkter i syfte att påverka lagstiftningen i en gynnsam riktning är att delta i EU-kommissionens *öppna samråd*. Dessa samråd kan ta olika form, men grundprincipen är att EU-kommissionen i initieringsfasen av en lagstiftningsprocess utför en nätbaserad konsultation där olika intressenter kan lämna synpunkter på det tidiga lagförslaget (Europeiska kommissionen 2017). För kommuners del kan dessa samråd principiellt likställas med remisser som regeringen utfärdar i nationell lagstiftningsprocess, då kommuner deltar på frivillig basis (Samordning policy Göteborg 2016:6).

Att kommuner numera, till viss del, kan kringgå staten och direkt påverka EU:s institutioner är ett intressant fenomen. I detta påverkansarbete blir tjänstemän som är baserade på kommunernas Brysselkontor i högsta grad tongivande³. Samtidigt bidrar även EU-kommissionens öppna samråd med möjligheter för kommuner att göra inspel i EU:s lagstiftningsprocess. Information om denna typ av påverkansarbete uppfattar jag som principiellt viktigt, särskilt ur ett demokratiskt perspektiv eftersom möjligheterna att i efterhand följa upp detta *rimligtvis* torde vara lättare än möjligheterna att följa upp Brysselkontorens informella lobbyarbete.

---

2 I studien anonymiseras samtal och mailkorrespondens med tjänstemän. Jag numrerar dem efter den ordning de citeras i texten, där beteckningen M står för Malmö och beteckningen G för Göteborg.

3 Det bör också tilläggas att SKL har ett eget Brysselkontor som också utför intressebevakning för kommuner och regioner (SKL Brysselkontor 2016).

2 Teoretiska utgångspunkter

2.1 Tidigare forskning

I studiet av EU-relaterade frågor finns det ett antal forskare inom forskningsfältet *europisering* som specifikt studerar subnationell nivå. Detta sker i regel med ett aktörsrelaterat fokus och med applicering av dimensionerna ”download”-, ”upload”- och ”crossload”-påverkan i relationen mellan kommunal nivå och EU-nivå (Lindh 2016:80). Se även Jerneck & Gidlund (2001) och Dossi (2012).

I kontrast till ovan nämnda forskares europeiseringsperspektiv undersöker jag kommunala EU-relaterade frågor utifrån ett demokratiteoretiskt perspektiv, med fokus på informationstillgängligheten för den enskilde medborgaren.

Det är, vad jag kan se, endast en handfull studier som intar ett demokratiskt perspektiv i studiet av EU-relaterade frågor på regional- och lokal nivå. Olsson (2003) analyserar vilken slags demokratimodell som är mest fruktbar i studiet av implementeringsstadiet av EU:s strukturfonder. Bache och Chapman (2008) studerar också olika demokratimodeller i den lokala implementeringen av strukturfonder i South Yorkshire. Både Olsson (2003), Bache och Chapman (2008) diskuterar demokratiska dilemman som aktualiseras i samband med flernivåpolitik.

Min studie skiljer sig i mångt och mycket från dessa studier. I stället för att söka diskutera och utvärdera lämpligheten i demokratiska modeller utgör mitt demokratiska perspektiv en normativ premiss i min empiriska studie. Dessutom är ett fokus för uppsatsen kommunalt deltagande i EU-kommissionens öppna samråd, vilket jag uppfattar som ett tämligen outforskat område.

2.2 Teori

Då jag läser in ett demokratiperspektiv i min studie av informationstillgängligheten till kommunala EU-relaterade frågor, väljer jag att ta avstamp i demokratiforskaren Robert Dahls teorier (1994, 1998).

2.2.1 Dahls demokratikriterier

I *On democracy* beskriver Robert Dahl demokrati som ett paradigm under ständig utveckling, som tar sig olika uttryck beroende på kontext (Dahl 1998:9). Dahl antar ett historiskt perspektiv och beskriver hur uppgraderingar i nivåer – att *demos* växer – oundvikligen resulterar i att man tvingas delegera beslutsfattande till förtroendevalda. Direktdemokrati utvecklades med tiden till representativ demokrati (Dahl 1998:108-109).

Politisk jämlikhet är att betrakta som en grundläggande definition av demokrati. Det innebär att oavsett vem som har mest förkunskap och insikt i en fråga, så bör samtliga inblandade ges tillträde till diskussionen och därtill möjligheten att vara med i det slutgiltiga beslutsfattandet (Dahl 1998:37). Dahl delar upp idén om politisk jämlikhet i fem grundläggande kriterier, dessa kriterier är som följer:

- Effektivt deltagande. Alla medborgare ska ha samma möjligheter att framföra sina synpunkter i utformandet av politik.
- Lika rösträtt. Alla medborgare bör ha en röst, och varje röst bör väga lika tungt.
- Upplyst förståelse. Alla medborgare bör ha samma möjligheter att ta del av politiska frågor, och därtill alternativa politiska förslag och potentiella tillhörande utfall.
- Kontroll över dagordningen. Medborgare ska ha rätt att lyfta fram ämnen för den politiska agendan.
- Allomfattande medborgarskap. Alla vuxna och permanent bosatta bör omfattas av ett medlemskap och ges rättigheter i form av övriga kriterier (Dahl 1998:37-38).

Tillsammans utgör dessa fem kriterier nödvändigheter för att medlemmarna av en organisation ska kunna betraktas som politisk jämlika i utformandet av politik (Dahl 1998:38).

Jag vill rikta fokus mot Dahls kriterium om upplyst förståelse, det vill säga kriteriet om att medborgare bör ges möjlighet att få ta del av politiska frågor, och tillhörande alternativa infallsvinklar. Detta kriterium utmärker sig i någon mening i förhållande till de övriga, i och med att upplyst förståelse är att betrakta som en förutsättning för exempelvis effektivt deltagande och kontroll över dagordningen (Dahl 1998:39). I ett annat sammanhang uttrycker Dahl (1994) sina tankar om upplyst förståelse på följande sätt:

Democracy has usually been conceived as a system in which "rule by the people" makes it more likely that the "people" will get what they want, or what they believe is best, rather than alternative systems in which an elite determines what is best. But to know what they want or what is best the people must be enlightened, at least to some degree (Dahl 1994:31).

Ett upplyst beslutsfattande bland medborgarna kräver alltså tillgång till *information*, och denna information bör dessutom inte vara ensidig. Utifrån ett demokratiskt perspektiv blir det nämligen svårt att legitimera politiska

beslutsprocesser där alternativ information saknas, eftersom det alltid finns en överhängande risk att medborgare hade föredragit ett annat alternativ, givet att sådan information hade funnits tillgänglig (Dahl 1994:31).

2.2.2 Utmaningar för den kommunala representativa demokratin

I och med inträdet i EU förstärks bilden av att Sverige ingår i ett *flernivåsystem*, vilket är en beteckning som används för att förtydliga att beslutsfattande inte bara är vertikalt utan också horisontellt (Montin & Granberg 2013:81, Hooghe & Marks 2001:81). Den representativa demokratis struktur betraktas vanligtvis som tydligt hierarkisk, med en politisk styrning som utförs uppifrån-och-ned. I ett flernivåsystem sker påverkan från olika politiska nivåer och därtill är nätverk och olika typer av partnerskap starkt inflytelserika i politiken (Jerneck & Gidlund 2001:102).

Hur pass förenlig är idén om representativ demokrati med rådande flernivåsystem? Politikens uppgraderingar i skala, från subnationell nivå till nationell, och från nationell till internationell nivå, medför konsekvenser för vissa demokratiska värden. Ett dilemma som aktualiseras är det om *medborgerligt inflytande* kontra *systemkapacitet*, det vill säga medborgares rätt att utöva inflytande över politiska beslut kontra kapaciteten att på ett tillfredsställande sätt svara mot kollektiva preferenser hos medborgarna (Dahl 1994:28).

I diskussionen om kommunens politiska organisation utgår Montin & Granberg (2013:39) inledningsvis från den normativa föreställningen att: ”Underförstått sysslar fullmäktige med politik medan resten av den kommunala organisationen sysslar med förvaltning”. I realiteten är den här distinktionen allt mer diffus. Montin & Granberg (2013) liksom andra forskare såsom exempelvis Hysing & Olsson (2012) och Lundquist (1998) adresserar tjänstemännens allt mer tongivande roll inom samtliga politiska nivåer, med hänsyn till att tjänstemännen ofta har ett informationsövertag.

Samtidigt bör man inte underskatta politikernas roll. I kommunen är det politiker i kommunfullmäktige som formulerar verksamhetsplaner och prioriterade insatsområden, vilket sätter ramarna för de kommunala tjänstemännen som bland annat kan utgöra representanter i Bryssel samt bär ansvar i tolkning och implementering av EU-lagstiftning. Därför går det att hävda att det inte bara är Europaparlamentsvalet som rör EU, även kommunalvalet liksom val på regional- och nationell nivå har flera beröringspunkter med EU.

Det är på sin plats att föra ett kort resonemang om diskrepansen mellan ideal demokrati och demokrati i praktiken. Dahl betonar vikten av att skilja dessa perspektiv åt, med vetskap om att det i praktiken närmast är omöjligt att uppnå en ideal form av demokrati (Dahl 1998:28). En empirisk analys baserad på normativa föreställningar om ideal demokrati blir således svår att genomföra.

Likväl är den representativa demokratin en otvivelaktig utgångspunkt både i kommunallagens första kapitel och i 2014 års demokratiutredning (SFS 1991:900⁴, SOU 2016:5; 81). Så länge det finns en uttalad ambition om att politiken ska utövas i linje med föreställningar om representativ demokrati, så uppfattar jag att det inbjuder till en jämförelse mellan normativ teori och empiri. Som Tom Nilsson (2005:6f) uttrycker det: ”De normativa föreställningarna är riktmärken som den demokratiska praktiken kan jämföras och sträva mot”.

2.2.3 Upplyst förståelse i kommunen

På ett teoretiskt plan utgör Dahls (1998) kriterium om upplyst förståelse en del av definitionen av demokrati. Jag har för avsikt att empiriskt undersöka möjligheter till upplyst förståelse angående EU-relaterade frågor i kommunen, vilket gör det aktuellt att *operationellt definiera* kriteriet om upplyst förståelse (Teorell & Svensson 2007:39).

I min operationalisering av kriteriet väljer jag att dels undersöka informationsutbudet angående EU-relaterade frågor i respektive kommun, och dels hur pass lättillgänglig informationen som finns att tillgå är. Eftersom Dahl lägger vikt vid att upplyst förståelse även innebär information om alternativ politik med tillhörande utfall väljer jag att även ta politiska skiljelinjer i beaktande i min undersökning av informationsutbudet.

I detta avsnitt vill jag diskutera *var* jag som medborgare kan tänkas få upplyst förståelse i kommunen. En grundläggande premiss är att olika forum sätter olika stora krav på hur aktivt medborgare måste söka efter information. Därför betraktar jag möjlighet till *mer* information som ett incitament för den intresserade medborgaren att aktivt söka bortom första instans.

Med stöd i empiri går det att konstatera att media är den i särklass vanligaste källan för medborgare att inhämta information angående EU-relaterade frågor (Demoskop 2015:28). I denna studie väljer jag att lämna medias roll som informationsförmedlare därhän, med hänvisning till Byström och Engs (2015) kvantitativa undersökning av lokala morgontidningar. I studien konstateras att information om EU i regel publiceras under utrikessektionen i lokaltidningen, samt att EU enbart behandlas utifrån en lokal kontext i 8 % av fallen (Byström och Eng 2015: 43). Möjligheterna för medborgarna att få relevant information från lokalmedia i kommunala EU-relaterade frågor kan därför bedömas vara mycket små.

För den intresserade medborgaren är det naturligt att vända sig till respektive kommuns hemsida. I utredningen *EU på hemmaplan* rekommenderas det att ”Kommunerna bör [...] på sin webbplats göra tillgänglig all information och alla redskap som är relevanta för den demokratiska delaktigheten i kommunen” (SOU 2016:10;141-142). Mot bakgrund av detta går det att betrakta hemsidorna som kommunernas centrala forum för extern kommunikation.

---

4 Kommunallag SFS (2017-725) kapitel 1

I många kommuner finns Europa Direkt-kontor, vilket är ett slags lokala informationskontor som delvis finansieras av EU-kommissionen, som ska sprida kunskap om EU-relaterade frågor och ”främja den lokala och regionala debatten om EU” (Göteborgs stad ED 2017). I inledningens nämnda motion i Malmö kommunfullmäktige, hänvisar kommunstyrelsens ordförande till att Europa Direkt-kontoret redan fyller funktionen som informationsförmedlare angående EU-relaterade frågor, varför motionen avslås (KF Malmö 2017-10-26). Jag väljer att betrakta detta uttalande i Malmö kommunfullmäktige som en motivering varför Europa Direkt-kontor generellt sett bör ses som en lämplig kanal dit den intresserade medborgaren kan vända sig för information.

I det tredje kapitlet i kommunallagen fastställs att kommunfullmäktige är den högsta beslutande församlingen, med ansvar för att besluta om mål och riktlinjer samt budget och andra ekonomiska frågor i kommunen (SFS 1991:900)⁵. Fullmäktige väljs direkt av folket, vilket gör att detta forum har en tydlig medborgerlig förankring.

I enlighet med kriteriet om upplyst förståelse förväntar jag mig att förtroendevalda i detta forum bör kunna erbjuda *alternativa* perspektiv i diskussionen om kommunala EU-relaterade frågor. EU:s lagstiftning kan stundtals te sig väldigt teknisk och relativt okomplicerad utifrån ett partipolitiskt perspektiv. Men, det finns exempel på områden där EU utövar inflytande som kännetecknas av starka politiska skiljelinjer, exempelvis inom miljö- eller infrastrukturuområdet. I sådana sammanhang bör jag som medborgare kunna förvänta mig att partipolitiska skiljelinjer kan synas.

Emellertid går det att observera att politikerna har fått en allt svagare ställning till förmån för tjänstemännen i kommunen. Montin och Granberg beskriver även hur ”fullmäktige karaktäriseras ofta som ’transportsträcka’ för beslut som i praktiken redan är fattade” (Montin & Granberg 2013:48). Sannolikheterna är därför troligtvis större att jag finner mer detaljerad information om EU-relaterade frågor i exempelvis kommunstyrelsen eller andra nämnder, det vill säga organ som bereder ärenden till kommunfullmäktige. Samtidigt är dessa exempel slutna forum. Jag uppfattar att fullmäktige har en alltfjämt viktig demokratisk funktion med anledning av att kommunfullmäktige är kommunens renodlade debattforum.

Slutligen ansvarar kommunstyrelsens förvaltning för löpande samordning och ledning i arbetet med EU-relaterade frågor i kommunerna. Genom sin kommunövergripande samordnande roll borde detta forum rimligtvis kunna erbjuda en tillfredsställande grad av information angående EU-relaterade frågor. Om kommunstyrelsens förvaltning mot förmodan inte kan tillhandahålla information är slutligen stadens övriga förvaltningar samt kommunala bolag, det vill säga de som huvudsakligen arbetar i implementeringsledet av exempelvis EU-finansierade projekt samt EU:s lagstiftning, ett sista alternativ där jag som medborgaren kan förvänta mig att få information.

3 Metod och materialinsamling

3.1 Val av fall

Mitt val av fall grundar sig i att Malmö och Göteborg, bortsett från huvudstaden, utmärker sig som de två största städerna i Sverige. Dessutom ingår de i två av de mest resursstarka regionerna i Sverige: Öresundsregionen samt Västra Götaland. Inom *Greater Copenhagen & Skåne Committee* har Malmö och Köpenhamn exempelvis gjort satsningar inom infrastruktur och näringsliv (Öresundssamarbetet 2017). Vidare är Göteborgs hamn en viktig knutpunkt för Sverige, där omkring en tredjedel av landets utrikeshandel passerar (Göteborgs hamn 2017).

Kommunernas organisationsstorlek avspeglar sig även i de personella resurserna i arbetet med EU-relaterade frågor; båda kommuner finns fysiskt representerade i Bryssel och kan finansiera tjänster på Stadskontoret respektive Stadsledningskontoret som arbetar specifikt med samordning av EU-relaterade frågor (Internationell policy Malmö 2016:3, Internationell policy Göteborg 2014:3).

Mitt val att använda Malmö stad och Göteborgs stad går således att motivera som *most-likely-fall*, det vill säga fall med särskilt gynnsamma förutsättningar för ett visst utfall (Teorell & Svensson 2007:154). Givet städernas organisationsstorlek och resurser utgår jag från att förutsättningarna för informationsutbud och informationstillgänglighet avseende EU-relaterade frågor torde vara gynnsamma.

3.2 Den intresserade medborgarens informationssökande

I viss mån går det att säga att den här studiens upplägg liknar Baderstens (2006) beskrivning av en variant av *normativ givet att-analys*, närmare bestämt en *genomförbarhetsanalys* eller en *utvärderingsanalys*, vilken strävar efter att ringa in frågan ”Är de normativa principer som förfäktas möjliga att genomföra i praktiken?” (Badersten 2006:46). I min studie betraktar jag kriteriet om upplyst

förståelse som en normativ premiss som jag väljer att utgå från i min empiriska analys.

Mot bakgrund av teoridelens resonemang om möjligheter till upplyst förståelse i kommunen gör jag dels en utvärdering över hur pass *informativa* de olika forumen är angående kommunens EU-relaterade arbete och dels en utvärdering över hur pass *lättillgänglig* informationen som finns att tillgå är. Hänvisas jag vidare inom organisationen? Tillgängliggörs information i forum riktade mot medborgarna, eller är det först när jag vänder sig direkt till förvaltningarna som information finns att tillgå? För att utvärdera lättillgängligheten har jag för avsikt att relatera informationen som jag finner i olika kommunala forum till två mått i förvaltningarnas redovisning: genomförda EU-finansierade projekt respektive svar på EU-kommissionens öppna samråd.

Till sist utvärderar jag huruvida jag som intresserad medborgare får tillgång till ett bredare informationsunderlag genom att leta i flera kommunala forum. Återkommer samma EU-relaterade sakfrågor i olika kommunala forum, eller erbjuds ytterligare information?

I mitt informationssökande som intresserad medborgare börjar jag på kommunernas hemsidor, *malmo.se* respektive *goteborg.se*, där jag i första hand letar efter konkreta EU-relaterade frågor. Presenteras genomförda eller pågående EU-finansierade projekt? Finns information om påverkansarbete gentemot EU:s lagstiftning?

I min kontakt med Malmö respektive Göteborgs Europa Direkt-kontor ställer jag frågan: ”Vad har varit aktuellt på EU-nivå under det senaste året som också är angeläget för Malmö stad/Göteborgs stad att påverka? Har Malmö stad/Göteborgs stad aktivt försökt påverka några av dessa frågor, och i så fall hur?”. Jag har valt att formulera min fråga förhållandevis konkret för att öka chanserna att få ett konkret svar tillbaka; jag frågar specifikt om det senaste året, och jag frågar om *hur* kommunen utför påverkansarbete.

I granskningen av kommunfullmäktige i Malmö respektive i Göteborg fokuserar jag inledningsvis på protokoll. Som tidigare nämnts kan omkring 60 % av punkterna på kommunfullmäktiges dagordning på indirekt eller direkt väg härledas till EU - i min undersökning väljer jag att leta efter direkta referenser. Hittar jag något som berör EU⁶ går jag vidare och tar del av webbsändningen från det aktuella sammanträdet. Med vetskap om att fullmäktiges ansvarsområde egentligen rör övergripande mål och riktlinjer blir mitt huvudsakliga fokus att undersöka alternativa partipolitiska skiljelinjer i debatten. Jag letar alltså inte efter specifika sakfrågor i granskningen av fullmäktige. I min analys är år 2016 och 2017 i huvudsakligt fokus, men för att få ett större underlag i detta forum väljer jag att gå tillbaka till 2014 års första sammanträde i min granskning.

I kontakten med kommunstyrelsens förvaltning i respektive kommun, Stadskontoret i Malmö stad samt Stadsledningskontorets *Internationella avdelning* i Göteborgs stad, frågar jag om jag får ta del av en sammanställning av

---

6 Alternativt ”internationella frågor”, en beteckning som kommunerna också använder för att relatera till EU-relaterade frågor.

genomförda EU-projekt inom kommunen. Därtill frågar jag om huruvida kommunen har svarat på EU-kommissionens öppna samråd, och om jag i så fall kan få ta del av samtliga av dessa samrådssvar.

En betydande skillnad mellan kommunerna är att de i olika utsträckning integrerar de kommunala bolagen i sitt EU-relaterade arbete. I Göteborg är stadens Brysselkontor exempelvis underordnat Göteborg Stadshus AB, vilket är det koncernbolag som innefattar samtliga av Göteborgs stads bolag (Samtal 1 G). I Malmö stad är stadens Brysselkontor en integrerad del av Stadskontoret (Samtal 1 M). Det gör att jag inte väljer att inkludera kommunala bolag i min studie, utan enbart fokuserar på respektive stads förvaltningar.

4 Resultat och analys

Hur ser möjligheten till upplyst förståelse angående EU-relaterade frågor i kommunen ut i praktiken? Nedan behandlas olika forum i Malmö stad respektive i Göteborgs stad där jag som intresserad medborgare förväntar mig kunna hitta information. I varje avsnitt beskrivs de båda städerna först separat, varefter jag sedan gör en jämförande sammanfattning.

4.1 Hemsidor

Malmö

På Malmö stads hemsida finner man information om EU-arbetet genom att gå in på kommunens arbete med omvärlden. Sammantaget är informationen som erbjuds här fokuserad på organisationsstrukturen, och inte primärt på aktuella EU-relaterade frågor. Man beskriver Malmö stads Brysselkontor, som ska ”uppfylla målen för verksamhetsutveckling, strategisk påverkan och profilering” (Brysselkontor Malmö 2017). Därtill informerar man om kommunens EU-nätverk, vilket består av en representant från varje förvaltning som ska arbeta med informationsspridning inom sin verksamhet angående EU-relaterade frågor (EU-nätverk Malmö 2017).

Det finns även information om att Malmö stad har fått i särskilt uppdrag av EU att utveckla det regionala strukturfondsprogrammets insatsområde 5. I detta uppdrag har Malmö etablerat en projektplattform vid namn ”Etablera fler snabbare”, vilket innefattar 8 projekt med syfte att introducera malmöbor på bostads- respektive arbetsmarknaden (Projektplattform Malmö 2017). På sidan beskrivs projekten närmare, med information om hur finansieringen ser ut samt vilka förvaltningar som är projektägare.

I övrigt saknas information om stadens arbete med specifika EU-projekt, och eventuellt påverkansarbete gentemot EU:s lagstiftning informeras det heller inte om.

Göteborg

På Göteborgs stads hemsida återfinns arbetet med EU-relaterade frågor under internationellt samarbete. Här informerar man organisationens uppbyggnad, men det finns även information om exempelvis organisationer och nätverk såsom Eurocities samt specifika projekt, däribland projektet Fossil-free Energy Districts, FED, som staden deltar i (Nätverk Göteborg 2017, FED Göteborg 2017). Det går även att få viss information om Brysselkontorets närvaro i lagstiftningsprocessen (Omvärld Göteborg 2017).

Det går även att klicka sig vidare till fliken *Europeiskt samarbete*, och *EU-projekt inom Göteborgs stad*, där samtliga genomförda EU-projekt under 2016 illustreras grafiskt tillsammans med en övergripande beskrivning av inriktningen på EU-projekten⁷ (EU-projekt Göteborg 2017).

I övrigt är det, vid läsning på hemsidan, tydligt att Göteborg profilerar sig som en miljömedveten stad. Man framhäver exempelvis att ”Göteborg redan 2008 positionerade sig som en av Europas drivande städer när det gäller hållbara energilösningar och fjärrvärmesystem. Detta har lett till att man inom EU:s institutioner gärna lyssnar på våra åsikter om energilagstiftning. Det har också lett till att vi fått igenom fyra så kallade smarta städer-projekt, till exempel projektet Celsius som rör fjärrvärme och fjärrkyla” (Brysselkontor Göteborg 2017).

Sammanfattning

Det finns stora skillnader mellan hemsidorna avseende information om det EU-relaterade arbetet. I Malmös fall kan man som medborgare genom hemsidan enbart få information om stadens arbete med projektplattformen *Etablera fler snabbare*. Det saknas ytterligare information om eventuella andra EU-finansierade projekt, och det finns heller ingen information om påverkansarbete mot EU:s lagstiftning.

På Göteborgs hemsida däremot finns information om samtliga genomförda och pågående EU-finansierade projekt under 2016. Dessutom finns även en del information om stadens påverkansarbete gentemot EU:s lagstiftning, där energilagstiftningsområdet explicit nämns som exempel.

4.2 Europa Direkt

Nedan behandlas svar från Europa Direkt angående frågorna: vad har varit aktuellt på EU-nivå under det senaste året som också är angeläget för Malmö stad/Göteborgs stad att påverka? Har Malmö stad/Göteborgs stad aktivt försökt påverka några av dessa frågor, och i så fall hur?

Malmö

I svaret från Malmös Europa Direkt-kontor får jag information om en projektplattform som Malmö arbetar med:

---

⁷ Dessa rör sig om 58 EU-projekt, och Göteborg stad fick sammantaget 27 miljoner kronor i EU-medel under året, riktat mot åtta stadsdelar, sex fackförvaltningar och två bolag. På sidan omnämns bolagen, Business Region Göteborg (BRG) och Göteborg Energi, men inte vilka stadsdelar och förvaltningar det rör sig om. Vidare är *sammanhållningspolitiken, utbildning samt forskning och utveckling* de inriktningar som flest projekt relateras till (EU-projekt Göteborg 2017).

För att möta upp flyktingkrisen så har vi en projektplattform "Etablera fler snabbare" som innehåller olika EU-projekt som arbetar för att människor i Malmö som står utanför arbets- och bostadsmarknaden ska få bostad, sysselsättning eller utbildning (ED Malmö 2017).

Samma information finns, som nämnts ovan, att ta del av på kommunhemsidan. Vidare beskrivs två aktuella frågor som Malmö har arbetat aktivt med det senaste året: flytten av EU:s läkemedelsmyndighet (EMA) samt kommande programperiod för EU:s strukturfonder. Därtill omnämns Malmös kontinuerliga engagemang inom klimat- och miljöfrågor:

Malmö Stad har arbetat med att få EMA flyttat till Köpenhamn för att stärka upp Öresundsregionen. [...] Vi arbetar också aktivt med den kommande programperioden "sammanhållningspolitiken" där Malmö hoppas få ytterligare stadsutvecklingsmedel i nästa programperiod. Malmö är också väldigt engagerade i klimat och miljöfrågor och deltar i ett antal EU-nätverk/grupper kring detta (ED Malmö 2017).

Göteborg

Det framgår i svaret från Göteborgs Europa Direkt-kontor att man har konsulterat Internationella avdelningen på Stadsledningskontoret och Brysselkontoret angående min fråga. Informationen från Brysselkontoret beskriver hur:

Det har varit ett visst fokus på energifrågor under året. Detta beror på att kommissionen under slutet av 2016 publicerat [sic!] ett stort lagförslagspaket som bla innehöll reviderade direktiv för energieffektivitet och förnybar energi (ED Göteborg 2017).

Det bifogas även en årsrapport för 2016, med beskrivningen: "I årsrapporten hittar du mer detaljerad information kring hur vi har bevakat och påverkat olika frågor. Under 2016 var det tex mycket fokus på avfallsfrågor då kommissionen publicerade reviderade avfallsdirektiv" (ED Göteborg 2017).

Vidare bifogas "Handlingsplan: internationell omvärlds- och intressebevakning 2017" med beskrivningen att kommunstyrelsen i början av mandatperioden tog beslut om vilka tematiska frågor staden ska bevaka:

Den tematiska inriktningen är sociala frågor och folkhälsa; transport och infrastruktur; miljö, klimat och energi. EU-kommissionen publicerar årliga arbetsprogram som beskriver vilka frågor och förslag de kommer publicera under året. Utifrån detta och den tematiska inriktningen vi fått tar vi sedan fram en handlingsplan för intresse- och omvärldsbevakning (ED Göteborg 2017).

I handlingsplanen återfinns en tabell som redovisar "områden som bedöms ha stor vikt på Stadens verksamhet under 2017" (Handlingsplan Göteborg 2017:4). Tabellen listar 12 konkreta områden som bedöms vara viktiga för kommunen, vilket rör sig om såväl direktiv som handlingsplaner och strategier. Därtill beskrivs huruvida området är låg-, mellan-, eller högprioriterat för Göteborgs stad, och vilka åtgärder man väljer inom dessa områden: "bevakning", "information", "position", påverkan" (Handlingsplan Göteborg 2017:4-6).

Sammanfattning

Svaren från respektive kommuns Europa Direkt-kontor skiljer sig åt när det kommer till graden av konkretion angående EU-arbetet.

I kontakten med Malmös kontor får jag övergripande information om kommunens ständiga engagemang inom miljö- och klimatområdet, och även information om två sakfrågor.

Vad gäller Göteborgs Europa Direkt-kontor får jag ett desto mer informativt svar, vilket underlättas av deras kontakt med stadens Brysselkontor. I svaret finns både information angående stadens tematiska inriktning på EU-arbetet och dessutom bifogas dokument som ger mig inblick i konkreta frågor på EU-nivå som har varit angelägna för Göteborg att påverka.

Svaret från Malmös kontor innehåller delvis ny information, och delvis samma information som fanns att tillgå på hemsidan angående stadens EU-projektplattform. I svaret från Göteborgs kontor får jag i hög utsträckning ny information, samtidigt som Göteborgs påverkansarbete mot EU:s energilagstiftning är information som till viss del även kommuniceras ut på hemsidan.

Huruvida man på Malmös Europa Direkt-kontor har konsulterat Brysselkontoret framgår inte i kontorets svar. I sammanhanget bör man även betänka att skillnader i informationsgraden i respektive svar skulle kunna förklaras av att min fråga tolkas på olika sätt.

4.3 Kommunfullmäktige

För att undersöka möjligheten för medborgare att få alternativ information angående EU-relaterade frågor undersöks kommunfullmäktige i Malmö stad respektive Göteborgs stad nedan med fokus på partipolitiska skiljelinjer i debatten.

Malmö

I min granskning av protokoll från kommunfullmäktige kan jag konstatera att man vid tre sammanträden mellan 2014 och 2017 explicit nämner EU eller internationella frågor⁸.

Det går att göra några intressanta iakttagelser från dessa sammanträden. I behandlingen av ”Handlingsprogram för omvärldsarbete i Malmö stad” sker exempelvis en rad inlägg i debatten, nästan samtliga med fokus på gränskontrollerna mellan Malmö och Köpenhamn. Gränskontroller är en synnerligen partipolitisk fråga, men där beslutsmandatet de facto ligger på

---

⁸ Under 2017 behandlas den tidigare nämnda motionen ”Mer EU i kommunfullmäktige” (KF Malmö 2017-10-26), samt ”Handlingsprogram för omvärldsarbete i Malmö stad” (KF Malmö 2017-01-26). Under 2016 behandlas förslag till ”Internationell policy för Malmö stad” (KF Malmö 2016-12-20).

nationell nivå. Olle Schmidt (L) är en av de som ifrågasätter Malmö agerande i gränskontrollfrågan: "Har Malmö stad gjort tillräckligt för att värna Öresundsregionens intresse?" (KF Malmö 2017-01-26). Ett annat inlägg kommer från Magnus Olsson (SD) som framhäver att SD gärna ser att gränskontrollerna blir permanenta, och att Malmö i detta bör samarbeta med Danmark för att bygga upp en ordentlig infrastruktur som möjliggör en fungerande pendling (ibid).

I behandlingen av förslag till "Internationell policy för Malmö stad" följer en debatt där några ledamöter kommer med ändringsförslag. Olle Schmidt kommer med en konkret *att-sats*: "att kommunfullmäktige uppdrar åt kommunstyrelsen att undersöka möjligheterna att återuppta samarbetet med Newcastle". Schmidt konstaterar: "det är viktigt för både Sverige, och Malmö, och Storbritannien, Newcastle, att få ett bättre samarbete" (KF Malmö 2016-12-20).

Tomas Petersson (M) för en liknande argumentationslinje som Schmidt (L), men Peterssons fokus är att utöka det östersjönära samarbetet. Katrin Stjernfeldt Jammeh bemöter dessa uttalanden med att upprepade gånger konstatera: "Om ni har konkreta exempel så finns beredningsprocesserna innan fullmäktige. Hade ni flaggat för konkreta förslag hade vi kunna arbeta in dem" (ibid).

Göteborg

I min granskning av Göteborgs kommunfullmäktige kan jag se att man vid sju tillfällen mellan 2014 och år 2017 diskuterar EU eller internationella frågor⁹.

Jag vill rikta fokus mot behandlingen av "Motion av Maria Rydén (M) om att synliggöra EU-medlemskapet i Göteborg". Den har en liknande innebörd som Schmidts och Sjögrens (L) motion i Malmö kommunfullmäktige, samtidigt som Rydén lägger större vikt vid att fysiskt synliggöra EU-medlemskapet genom flaggor i staden. Under sammanträdet gång blir debatten intressant, mycket på grund av att diskussionen leds in på ställningstaganden för eller emot EU, ett ämne som egentligen inte är i linje med motionens innehåll (KF Göteborg 2017-02-23).

Jörgen Fogelklou (SD) gör ett inlägg i debatten: "Vi inom SD håller faktiskt med dig, men det betyder inte att vi delar din vurm för federalisterna inom EU. Snarare faktiskt precis tvärt om. Ju mer göteborgarna faktiskt får reda på om EU, desto mer skeptiska kommer gemene man bli" (ibid). Även Maria Rydén (M) adresserar frågan utifrån en nationell kontext genom att konstatera att handelsavtal gynnar både Sverige och EU (ibid).

I övrigt finns det några få exempel då Göteborgs engagemang på EU-nivå belyses i debatten, bland annat genom Mariya Voyvodova (S) som nämner

---

⁹ Det bör uppmärksammas att webbsändningar innan den 12 maj 2016 inte finns tillgängliga på hemsidan, men är beställningsbara. Under 2017 fattas beslut om "Samordning av stadens omvärlds- och intressebevakning av EU-policy" (KF Göteborg 2017-04-20), och därtill behandlas "Motion av Maria Rydén (M) om att synliggöra EU-medlemskapet i Göteborg" (KF Göteborg 2017-02-23). Under 2016 behandlas "Definition av Göteborgs Stads EU-arbete" (KF Göteborg 2016-09-08), samt Stadsrevisionens revisionsrapport angående samordning av Göteborg stads internationella arbete (KF Göteborg 2016-01-28).

fördelaktiga samarbeten mellan de kommunala bolagen och stadens Brysselkontor angående miljö- och energifrågor samt infrastruktur- och transportfrågor (ibid).

I sammanträdet där man behandlar ”Definition av Göteborgs Stads EU-arbete”, ett förslag som syftar till att revidera ”Policy och riktlinjer för internationellt samarbete i Göteborgs stad” från 2014, är det enbart två ledamöter som väljer att yttra sig (KF Göteborg 2016-09-08).

Björn Tidland (SD) konstaterar ”SD anser att icke-värdeskapande internationellt arbete ska avskaffas”. Tidland tillägger även: ”Varför ska Göteborg ha kontor i Bryssel som bara genererar kostnader, när vi redan betalar mycket avgifter till EU?” (ibid).

Mariya Voyvodova (S) svarar med konkreta exempel på påverkansarbete som Göteborg gör i EU. I stadens påverkansarbete mot EU:s lagstiftning har staden exempelvis varit tongivande inom energiområdet, särskilt i frågan om *fjärrkyla*. Vidare innehar Göteborg ordförandeskap i Smart Cities-projektet *Celsius*, som också arbetar med energirelaterade frågor (ibid).

Sammanfattning

Under denna treårsperiod går det att konstatera att EU-relaterade frågor endast behandlas en handfull gånger i kommunfullmäktige. När detta väl sker förekommer det att ledamöterna, i båda fullmäktigeförsamlingar, framhäver sina partipolitiska åsikter. Detta sker emellertid oftast när debatten går utanför sakfrågan, och flertalet gånger är diskussionen utifrån en nationell kontext. I övrigt är det svårt att identifiera tydliga partipolitiska skiljelinjer i debatterna.

Det finns enstaka inslag av *alternativ*, exempelvis från SD som tar ställningstagande mot Göteborgs stads representationskontor i Bryssel. Det går också att se att det i mångt och mycket är samma ledamöter som återkommer i debatterna angående EU och internationella frågor, såväl i Malmös kommunfullmäktige som i Göteborgs kommunfullmäktige. Ur ett medborgerligt perspektiv kan man således notera att vissa ledamöter i högre utsträckning är beredda att diskutera EU.

Det är intressant att det i båda fullmäktigeförsamlingar under 2017 har väckts motioner om att på olika sätt synliggöra EU-relaterade frågor i kommunen. Med tanke på konstaterandet i SKL:s rapport (2010) att 60 % av alla punkter på fullmäktiges dagordning har bäring på EU-lagstiftning, skulle man förmoda att intresset för att debattera dessa frågor borde vara högre än vad som här är fallet.

I Malmös kommunfullmäktige, i behandlingen av ”Policy för Malmö stads internationella arbete”, konstaterar kommunstyrelsens ordförande upprepade gånger att ledamöters ändringsförslag borde ha tagits upp i beredningsprocesserna innan kommunfullmäktige, det vill säga när ärendet behandlas i kommunstyrelsen, i övriga nämnder och andra organ. Det medför att debatt nästan uteblir helt. Det blir i sammanhanget tydligt att ärenden i första hand ska problematiseras och diskuteras i beredningsprocessen. Det går att dra paralleller mellan detta uttalande och tidigare citerade Montin och Granberg (2013), om att kommunfullmäktige ibland kritiserats för att enbart vara en ”transportsträcka” för beslut som redan är fattade.

4.4 Kommunal förvaltning

4.4.1 EU-finansierade projekt

I kontakten med kommunstyrelsens förvaltning, det vill säga Stadskontoret i Malmö stad respektive Stadsledningskontoret i Göteborgs stad, frågar jag om jag får ta del av en sammanställning av genomförda EU-finansierade projekt inom kommunen under det senaste året.

Malmö

I mailkontakten med stadens internationella samordnare får jag ta del av en rapport som riktar sig till kommunstyrelsen, där samtliga EU-projekt under 2016 inom Malmö stad redovisas (Mail 1 M).

2016 års rapport kan redovisa ett framgångsrikt år i stadens påverkansarbete angående EU-finansiering av projekt, i jämförelse med tidigare års rapport (Internationellt Malmö 2016:4)¹⁰.

I rapporten sammanställs ett omfattande svarsunderlag från förvaltningar och stadsområden angående deras prioriterade områden, personella resurser, kompetensutveckling, uppnådda resultat, i vilken grad EU-medlen bidragit till måluppfyllnad samt hur implementeringen av projekten har sett ut (Internationellt Malmö 2016:3). Det gör att jag som medborgare har möjlighet att få förvaltningsspecifik information, och jag kan exempelvis se att Miljöförvaltningen är mest tongivande i det EU-projektrelaterade arbetet, både avseende antal genomförda projekt och antalet EU-finansierade tjänster¹¹ (Internationellt Malmö 2016: 4, 13).

Som svar på Stadskontorets fråga om kompetensförhöjning har förvaltningarna hänvisat till stadens förvaltningsövergripande EU-nätverk samt andra nätverk såsom *Eurocities* och *Union of Baltic Cities* (Internationellt Malmö 2016: 13-14,17).

Om jag relaterar den här förvaltningsövergripande redovisningen till informationen som finns i övriga forum är det enbart på hemsidan som stadens EU-projekt i någon mån synliggörs. Märk väl att hemsidan enbart informerar om projektplattformen *Etablera fler snabbare*, vilket endast en handfull av alla projekt som stadens förvaltningar deltar i.

---

10 Malmö stad kan under året redovisa totalt 33 genomförda projekt, som 10 av stadens förvaltningar har genomdrivit. Den totala summan utbetalda projektmedel till Malmö stad är på omkring 11,5 miljoner kronor (Internationellt Malmö 2016:4).

11 Miljöförvaltningen redovisar 17 projekt, med ett årsgenomsnitt på 10 EU-finansierade tjänster. Det är att jämföra med Arbetsmarknad- gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen och Serviceförvaltningen, den förra med 5 genomförda projekt och den senare med 3 projekt. Angående personella resurser i övrigt uppger förvaltningarna att de avsatt mellan 0-2 tjänster att arbeta med EU-relaterade frågor (Internationellt Malmö 2016: 4, 13).

Deltagande i nätverk såsom *Eurocities* samt *Union of Baltic Cities* saknas det explicit information om på hemsidan, medan det omnämns implicit i svaret från Europa Direkt-kontoret.

Göteborg

I kontakten med Internationella avdelningen får jag ta del av deras årliga förvaltnings- och bolagsövergripande inventering av stadens EU-projekt (Mail 2 G). 2016 års projektinventering är innehållsmässigt densamma som den text som finns under EU-projekt inom Göteborgs stad på hemsidan. Internationella avdelningen ställer även utvärderande frågor angående projektens nytta och *uropeiskt mervärde*, men till skillnad från Malmö stads rapport saknas här specifika svarsunderlag från stadens förvaltningar (Internationellt Göteborg 2016 1).

I kontakt med Internationella avdelningen får jag information om att projektinventeringen kompletteras med en muntlig rapport från Stadsledningskontorets internationella chef till kommunstyrelsens arbetsutskott (Mail 2 G). Det förklaras vidare att: ” Enskilda svar fungerar framför allt som stöd och minne åt respektive svarande som har eget ansvar för sin EU-verksamhet” (Mail 3 G).

Om jag relaterar detta till tidigare forum går det att konstatera att informationen som tillgängliggörs för medborgare på hemsidan i stora drag är densamma som den förvaltnings- och bolagsövergripande projektinventeringen som riktas till kommunstyrelsen. Huruvida den internationella chefens muntliga rapport bidrar med ytterligare information går inte att med säkerhet veta. Vidare omnämns stadens arbete med EU-projekt vid ett tillfälle i kommunfullmäktige, när Mariya Voyvodova (S) refererar till Göteborgs ordförandeskap i Smart Cities-projektet *Celsius* (KF Göteborg 2016-09-08).

Sammanfattning

Det finns en rad skillnader i de sammanställningar som finns att ta del av för respektive kommuns genomförda EU-projekt.

I Göteborgs stad är informationen som finns att tillgå mycket övergripande, och det saknas exempelvis information om svarsunderlag från förvaltningarna på de utvärderande frågorna angående det EU-projektrelaterade arbetet. Informationsutbudet angående Malmös EU-projekt är betydligt bättre, eftersom rapporten både innefattar detaljerade utvärderande frågor, samt förvaltningsspecifik information genom bifogade svarsunderlag.

Om man ser till informationstillgängligheten däremot finns information om Göteborgs samtliga EU-finansierade projekt att tillgå på kommunhemsidan. I Malmö är det först när jag vänder mig direkt till kommunstyrelsens förvaltning som jag får kommunövergripande information om detta arbete. Det faktum att kommunen har haft ett framgångsrikt år sett till antalet EU-finansierade projekt avspeglas exempelvis inte i informationen som erbjuds i övriga forum.

4.4.2 EU-kommissionens öppna samråd

I kontakten med Stadskontoret i Malmö stad respektive Stadsledningskontoret i Göteborgs stad frågar jag om kommunen har svarat på EU-kommissionens öppna samråd, och om jag i så fall kan få ta del av samtliga av dessa samrådssvar.

Malmö

I Malmö stad får jag följande information av Stadskontoret: ”Svar på Kommissionens öppna samråd är något som varje enskild förvaltning ansvarar för och samordnas därför inte från stadskontoret. Enda sättet är att kontakta varje förvaltning och fråga om de svarat på något” (Mail 2 M). Jag blir alltså hänvisad vidare av Stadskontoret till övriga förvaltningar, vilket rör sig om 13 stycken¹², och jag väljer därför att kontakta samtliga angående min fråga (Förvaltningar Malmö 2017).

Kontakten resulterar i information om att man vid två tillfällen har deltagit i EU-kommissionens öppna samråd. Gatukontoret har deltagit i ett samråd från 2016 angående koldioxidutsläppsstandarder för fordon¹³ och Näringslivskontoret har under 2017 deltagit i ett samråd angående den europeiska pelaren för sociala rättigheter (Mail 3 M, Samtal 2 M).

I dessa två fall har alltså Malmö stad, genom att svara på EU-kommissionens öppna samråd, aktivt försökt påverka utformningen av lagförslaget. Med den informationen relaterar jag tillbaka till övriga kanaler: hemsidan, Europa Direkt och kommunfullmäktiges debatter. Varken på hemsidan eller i kommunfullmäktige finns information om kommunens påverkansarbete på lagstiftning inom miljöområdet alternativt inom sociala rättigheter. I Europa Direkt-kontorets svar omnämns visserligen Malmös starka engagemang i klimat- och miljöfrågor, men man nämner inte explicit stadens påverkansarbete mot EU:s lagstiftning.

Det går alltså att konstatera att informationstillgängligheten angående dessa frågor i kommunens forum är bristfällig. Men, vad som i min mening, är ett än mer intressant resultat är hur kommunikationsprocessen med förvaltningarna ser ut.

Jag får svar från sju förvaltningar som meddelar att de inte har deltagit i EU-kommissionens öppna samråd. Hälsa- vård och omsorgsförvaltningen förtydligar sitt svar med att: ”Generellt sett använder stadens förvaltningar sig av andra påverkanskanaler såsom Malmö stads EU-kontor i Bryssel” (Mail 4 M).

I svaret från fyra av dessa sju förvaltningar hänvisas jag dessutom tillbaka till Stadskontoret. En tjänsteman på Stadsbyggnadskontoret svarar: ”Såvitt jag känner till så har Stadsbyggnadskontoret inte svarat på kommissionens samråd. Möjligtvis har kanske NN [internationell samordnare i Malmö stad, min anmärkning] (cc:ad i detta mail) mer information om kommunen har deltagit i samråden från centralt håll” (Mail 5 M).

---

12 Exklusive Stadskontoret och Stadsrevisionen.

13 Titel: ”Consultation on the revision of Regulation (EU) No 443/2009 and Regulation (EU) No 510/2011 setting CO2 emission performance standards for light duty vehicles” (Mail 3 M).

Vidare uppges att "Förskoleförvaltningen har inte deltagit i EU-kommissionens samråd. Vi måste därför hänvisa till stadskontoret/ andra förvaltningar inom Malmö stad, som arbetar med att föra fram stadens åsikter i olika EU-sammanhang" (Mail 6 M).

Jag får information om att "Grundskoleförvaltningen har inte varit involverade i detta. NN på stadskontoret (kommunstyrelsens förvaltning) har övergripande ansvar för Malmö stads EU-samordning. Kanske har NN mer information om vad som gjorts i Malmö?" (Mail 7 M).

Dessutom skriver en tjänsteman på Serviceförvaltningen att "Serviceförvaltningen jobbar med EU- projekt. Jag har vidarebefordrat ditt mail till NN, det är stadskontoret som kan hjälpa dig med ditt ärende" (Mail 8 M).

Med denna information kontaktar jag på nytt internationellt ansvarig på Stadskontoret samt ansvarig på Brysselkontoret, och får information om att: "förfrågningarna måste vara riktade till precisa personer, som i regel också jobbar med dom internationella frågorna på respektive förvaltning" (Mail 9 M). Dessutom får jag den specifika informationen: "Miljöförvaltningen, Gatukontoret, Fastighetskontoret, Stadsbyggnadskontoret har alla över flera år vid olika tillfällen deltagit i samråd, direkt eller via medverkan i Eurocities eller andra nätverk" (Mail 10 M). Jag får även rådet att kontakta en medarbetare på Näringslivskontoret, som har erfarenhet av att arbeta via Eurocities (Mail 9 M).

I detta skede väljer jag att söka kontakt med de verksamheter som nämnts ovan. På Miljöförvaltningen och Fastighetskontoret skickas frågan runt, utan att ge svar på huruvida dessa förvaltningar faktiskt har svarat på öppna samråd (Mail 11 M, Samtal 3 M). Jag får ta del av en mailkonversation mellan medarbetare på Fastighetskontoret, där en medarbetare skriver: "Lite konstigt att NN [stadens representant i Bryssel, min anmärkning] hänvisar just till FK [Fastighetskontoret, min anmärkning]. Menar han inte GK? [Gatukontoret, min anmärkning]" (Mail 11 M). På Stadsbyggnadskontoret blir jag hänvisad vidare till en medarbetare på Miljöförvaltningen "som har bäst erfarenhet med EU-samarbeten osv." (Mail 12 M).

I två fall får jag, som nämnts ovan, information om stadens deltagande i öppna samråd. På Gatukontoret återfinns ett av svaren i form av ett utkast i personens mailkorg (Mail 3 M). I kontakten med Näringslivskontoret får jag inget dokumenterat svarsunderlag, men man bekräftar att kontoret vid flera tillfällen har engagerat sig i öppna samråd. Tjänstemannen jag pratar med vill även *minnas* att det senaste samrådet som kontoret svarat på rör den europeiska pelaren för sociala rättigheter (Samtal 2 M). Trots att personen uppger detta ur minnet väljer jag att godta detta svar, även om informationen inte är lika vederhäftig som den från Gatukontoret.

Sammantaget blir jag alltså hänvisad vidare inom kommunen och enbart i två verksamheter, Gatukontoret och Näringslivskontoret, kommer jag i kontakt med personer som har direkt erfarenhet av att svara på EU-kommissionens öppna samråd. Det går att konstatera att informationen jag får ut i högsta grad beror på vilken person jag frågar. Överlag råder det även stor ovisshet inom förvaltningarna om vem jag egentligen bör tala med. Även de som specifikt innehar rollen som EU-nätverksrepresentanter, eller arbetar med andra EU-

relaterade frågor, saknar inblick i huruvida förvaltningen har deltagit i EU-kommissionens öppna samråd (Samtal 4 M, Samtal 3 M).

Göteborg

I mailkontakt med Internationella avdelningen vid Stadsledningskontoret får jag information om att: ”Tidigare samordnade stadsledningskontoret genom internationella avdelningen stadens svar på EU-konsultationer. Sedan ett tag tillbaka är stadens omvärldsbevakning EU [sic!] inklusive konsultationer decentraliserade. Det innebär att förvaltningar och bolag själva tar ställning om de ska svara på EU-konsultationer” (Mail 4 G). På motsvarande sätt som i Malmö stad blir jag alltså i Göteborgs stad hänvisad vidare till övriga förvaltningar, och jag väljer i detta skede att kontakta samtliga s.k. fackförvaltningar, vilket rör sig om 16 stycken¹⁴, angående min fråga (Fackförvaltningar Göteborg 2017).

Mitt sökande resulterar i information om stadens deltagande i sju samråd, vilket är information som går att finna i Stadsledningskontorets diarium respektive i kontakten med Stadsledningskontorets avdelning för Stadsutveckling. Dessa svar är från perioden 2012 till 2017 och rör bland annat EU-kommissionens förslag till nya direktiv och revideringar av gamla samt översyn av lagstiftningsområden och förslag till nya handlingsplaner.

Mer konkret har Göteborgs stad under 2017 yttrat sig angående EU-kommissionens förslag att revidera tre direktiv: *energieffektiviseringsdirektivet*, *direktivet om byggnaders energiprestanda* samt *direktivet för förnybar energi* (Mail 5 G)¹⁵.

Under 2016 har staden yttrat sig angående EU-kommissionens paket om *cirkulär ekonomi*, samt framfört sin ståndpunkt angående revideringar i direktiv inom EU:s *avfallslagstiftning* (Mail 5 G)¹⁶.

Tidigare år har Göteborgs stad bland annat också deltagit i kommissionens öppna samråd angående EU:s regelverk för *energieffektivisering*¹⁷ respektive översyn av EU:s *avfallslagstiftning*^{18 19} (Mail 6 G, Mail 7 G)²⁰.

---

14 Exklusive Stadsledningskontoret.

15 Positionspapper från 2017 angående EU-kommissionens åtgärds paket med rubriken ”Ren energi för alla i Europa”, som innefattar förslag till revision för tre direktiv: energieffektiviseringsdirektivet, direktivet om byggnaders energiprestanda samt direktivet för förnybar energi (Mail 5 G).

16 Yttrande från 2016 angående EU-kommissionens paket för cirkulär ekonomi samt kommissionens förslag till förändringar inom sex avfallsdirektiv (Mail 5 G).

17 Yttrande från 2014 angående översyn av EU:s regelverk för *energieffektivisering*, med titeln ”Förslag till yttrande över EU-kommissionens konsultation om översynen av utvecklingen mot EU:s energieffektivitetsmål till 2020 och ett energieffektivitetsramverk till 2030 ” (Mail 6 G).

18 Yttrande från 2015 angående revideringar i ett direktiv inom EU:s *avfallslagstiftning* Titel: ”City of Gothenburg’s view on the amendments put forward by the ENVI Committee members on the Revision of EU Waste Legislation” (Mail 5 G).

19 Svar från 2013 angående översyn av EU:s avfallslagstiftning. Titel: ”EU-kommissionens konsultation om översynen av EU:s avfallslagstiftning” (Mail 7 G).

20 Till sist finns två svar på två öppna samråd från 2012, det ena rör EU:s *transportpolitik*, och det andra rör EU:s sjunde *miljöhandlingsprogram*. Titlar: ”Konsultation om den urbana dimensionen av EU:s transportpolitik” samt ”Public Consultation on the EU environment policy priorities for 2020: Towards a 7th EU Environment Action Programme” (Mail 5 G).

I dessa fall har alltså Göteborgs stad aktivt försökt påverka innehållet i EU-kommissionens lagstiftningsförslag. Finns det information om Göteborgs inblandning i dessa frågor i tidigare behandlade forum?

På hemsidan finns information om att staden i hög utsträckning utför påverkansarbete gentemot EU:s lagstiftning inom energiområdet. I Europa Direkts bifogade dokument *Handlingsplan: internationell omvärlds- och intressebevakning 2017* listas prioriterade områden för Göteborgs stad. Här återfinns flertalet av de svar på öppna samråd som Stadsledningskontoret har tillhandahållit mig. I dokumentet omnämns till exempel *handlingsplan för den cirkulära ekonomin, översyn av avfallsdirektiv* samt *direktivet för byggnaders energiprestanda* samt *energieffektiviseringsdirektivet* återfinns också.

I kommunfullmäktige refererar Voyvodova (S) vid ett tillfälle till stadens påverkansarbete mot EU:s lagstiftning där staden inom energiområdet har varit tongivande i frågan om fjärrkyla (KF Göteborg 2016-09-08).

Det går alltså att konstatera att det jämförelsevis finns fler möjligheter att ta del av information inom Göteborgs stad, i synnerhet genom Europa Direktkontorets svar. I stadens övriga forum får jag inte lika handfast information, men som medborgare blir jag i alla fall informerad om det faktum att staden utför påverkansarbete gentemot EU:s lagstiftning.

Emellertid finns även här intressanta resultat i min kommunikation med förvaltningarna. Jag får ut svar från 11 förvaltningar som samtliga uppger att de inte har deltagit i EU-kommissionens öppna samråd. En handfull av dessa hänvisar mig dessutom tillbaka till Internationella avdelningen på Stadsledningskontoret.

Lokalförvaltningen uppger: ”Detta är en fråga som bör ha hanterats av Göteborgs Stad centralt” (Mail 8 G).

Social resursförvaltningen skriver: ”Jag tror faktiskt inte att vi har svarat på EU-kommissionens öppna samråd så där kan jag inte hjälpa dig. Internationella enheten på Stadsledningskontoret har säkert svarat” (Mail 9 G).

Slutligen uppger Fastighetskontoret att ”Jag tror inte att respektive förvaltning svarar enskilt på samråd utan att det är Göteborg Stad som står som avsändare. Om du vill veta mer om eventuella svar från Göteborgs Stad är det bäst att du hör med vår internationella avdelning på stadsledningskontoret” (Mail 10 G).

De svar jag i slutändan får ut är i kontakten med Stadsledningskontorets diarium och kontorets avdelning för Stadsutveckling. Det bör understrykas att jag i kontakten med övriga förvaltningar i Göteborgs stad, precis som i Malmö stad, får vaga svar angående hanteringen av öppna samråd. Det innebär att samma förbryllande situation uppstår i Göteborg, där jag blir hänvisad fram och tillbaka mellan stadens förvaltningar och Stadsledningskontoret. Precis som i Malmö stad kommer jag i Göteborg också i kontakt med flertalet EU-nätverksrepresentanter, samt annan personal som arbetar med EU-relaterade frågor i förvaltningarna, som inte kan besvara min fråga eller kan ge ett klart besked över vem som kan svara på den (Mail 8 G, Mail 9 G, Mail 10 G, Mail 11 G, Mail 12 G, Mail 13 G).

Sammanfattning

Min kontakt med Malmö stads förvaltningar resulterar i uppgifter om att staden vid två tillfällen har deltagit i EU-kommissionens öppna samråd, motsvarande resultat i Göteborg var sju gånger. Denna information tillgängliggörs i mycket liten utsträckning i övriga forum i respektive kommun.

Ett intressant resultat i de båda kommunerna är det något paradoxala i att kommunstyrelsens förvaltning inledningsvis hänvisar mig till övriga förvaltningar som sägs ansvara för hanteringen av öppna samråd, medan förvaltningarna i sin tur hänvisar mig tillbaka till central nivå angående hanteringen av samma fråga.

Jag kan, i frågan om deltagande i EU-kommissionens öppna samråd, egentligen inte med säkerhet utesluta någon av Malmös respektive Göteborgs förvaltningar. Även de förvaltningar som inledningsvis uppger att de inte har deltagit i EU-kommissionens öppna samråd kan således ha gjort detta på något sätt, utan att denna aktivitet dokumenteras i förvaltningens diarium.

5 Avslutande diskussion och slutsatser

5.1 Diskussion

Min ambition har varit att undersöka tillgång till information via kommunernas hemsida, Europa Direkt och kommunfullmäktige, med anledning av att jag uppfattar att dessa forum tydligast möter det demokratiteoretiska kriteriet om *upplyst förståelse* i kommunen. I realiteten är det säkerligen ovanligt att man som medborgare vänder sig till samtliga av dessa institutioner. Mest troligt är kanske att man nöjer sig med informationen som finns att tillgå på kommunens hemsida.

I avsnittet ”Kommuner och EU” uppmärksammades två saker angående EU-finansierade projekt: att konkurrensen om EU:s medel är stor vilket kräver en relevant projektansökan samt det faktum att EU-medel enbart delfinansierar projektet i fråga. Dessa två faktorer talar för att kommuner, i enlighet med kriteriet om upplyst förståelse, borde förväntas kommunicera ut sin aktivitet angående EU-finansierade projekt till medborgarna. Ett framgångsrikt år, mätt i antalet EU-finansierade projekt, går nämligen att betrakta som ett kvitto på en välfungerande kontakt mellan den kommunala organisationen och institutionerna på EU-nivå. Vidare förutsätter delfinansieringskravet i regel att kommunen avsätter egna resurser för att projektet ska bli av. Det handlar således både om att begripliggöra nyttan i påverkansarbete men även om att begripliggöra vad kommunala resurser egentligen används till.

I min studie valde jag att undersöka kommunfullmäktige, det forum som jag bedömer vara mest troligt att kunna redovisa information om alternativa ställningstaganden i kommunens EU-arbete. Just vikten av att erbjuda alternativ till medborgare var som bekant en del i definitionen av kriteriet om upplyst förståelse. I analysen av kommunfullmäktiges sammanträden går det att konstatera att det mycket sällan blir en politisk debatt om EU-relaterade kommunala frågor. I detta forum kan det finnas en poäng med att problematisera sådana frågor, för att klargöra att EU-lagstiftning inte bara handlar om tekniska frågor, utan stundtals även kan gälla sakpolitiska frågor där olika partier kan ha olika uppfattningar.

Vidare vill jag återkoppla till mitt inledande resonemang om att deltagande i EU-kommissionens öppna samråd borde vara mer uppföljningsbart än tjänstemännens informella påverkansarbete i den inledande lagstiftningsprocessen. Under studiens gång visade det sig emellertid vara mycket omständligt att få fram någon information alls om denna typ av påverkansarbete. Jag kunde få ut information om sammanlagt nio svar på EU-kommissionens öppna samråd från

Malmö stad och Göteborgs stad. Då avgränsade jag mig inte till en specifik tidsperiod, utan frågade generellt om den aktuella förvaltningen har deltagit i den här typen av påverkansarbete, och i Malmös fall godtog jag även ett samråd som en person uppgav ur minnet. Jag gör antagandet att det säkerligen är betydligt fler samråd än dessa som kommunerna har deltagit i under årens gång, som jag inte har kunnat få tillgång till.

I min kontakt med Malmö stad är det tydligt att det inte finns någon konsekvent dokumentation över svar på EU-kommissionens öppna samråd. Detsamma gäller i kontakten med förvaltningarna i Göteborgs stad, även om Stadsledningskontoret kunde tillhandahålla ett litet urval av denna typ av remissvar. Med hänvisning till lagstadgad offentlighetsprincip är detta information som såväl statlig som kommunal offentlig förvaltning bör kunna tillhandahålla. För att knyta an till upplyst förståelse går det att tolka offentlighetsprincipen i Sverige som ett viktigt bidrag till att uppfylla detta kriterium. I min undersökning står det klart att det gäller att komma i kontakt med rätt person, om man ska få ett säkert svar, vilket även Malmö stads representant i Bryssel kan bekräfta. Ur ett demokratiskt perspektiv är detta ytterst problematiskt.

Det tål att påminnas om att Malmö stad respektive Göteborgs stad går att motivera som *most-likely-fall*, i och med deras organisationsstorlek och det faktum att de båda har tjänster för kommunövergripande samordning angående EU-relaterade frågor på Stadskontoret respektive Stadsledningskontoret. Om inte dessa kommuner kan erbjuda information angående svar på EU-kommissionens öppna samråd på ett lättillgängligt sätt, så finns det belägg för att argumentera att mindre kommuner, utan Brysselkontor och utan specifikt tillsatta tjänster för EU-arbetet, har än mindre möjligheter till detta.

5.2 Slutsatser

För att knyta an till den första frågeställningen - *Hur ser möjligheterna ut för den intresserade medborgaren inom Malmö stad respektive Göteborgs stad att ta del av information om EU-relaterade frågor i kommunen?* - går det att konstatera att möjligheterna att ta del av information varierar beroende på vilken typ av EU-relaterade frågor det gäller. Om det rör genomförda EU-finansierade projekt har man som kommunmedborgare relativt stora möjligheter att få information om detta, både genom hemsidan och till viss del i svaren från Europa Direkt-kontoren, men kanske i synnerhet i kontakten med förvaltningarna då dessa i regel har rollen som projektägare.

Däremot är det mycket svårt att som medborgare få information om deltagande i EU-kommissionens öppna samråd, även i den direkta kontakten med förvaltningarna trots att detta är något som teoretiskt sett faller inom deras ansvarsområden. Det gör möjligheterna för den intresserade medborgaren att få information om detta påverkansarbete kan bedömas vara minimala i båda kommunerna.

Vidare bekräftar resultaten i granskningen av de båda kommunernas fullmäktigeförsamlingar att kommunfullmäktige, ur ett EU-perspektiv, nog inte är rätt forum att studera. Emellertid har studien i första hand ett demokratiperspektiv, vilket gör detta forum lämpligt som mål för analys. I min analys kan jag konstatera att EU-relaterade frågor i fullmäktiges debatt sällan politiseras, och när det väl görs sker detta inte i första hand utifrån lokal kontext.

Vidare till den andra frågeställningen - *Finns det skillnader i sättet respektive kommun tillgängliggör information om EU-relaterade frågor?* - kan jag konstatera att det finns skillnader i sättet respektive kommun tillgängliggör information.

Göteborgs stad arbetar aktivt med sin hemsida, där de redovisar genomförda EU-projekt samt det faktum att Göteborg driver påverkansarbete mot EU-lagstiftning inom olika områden, men inte specifikt vilka direktiv eller dylikt som det gäller. Vidare underlättas informationstillgängligheten i Göteborgs stad av att Europa Direkt-kontoret nyttjar stadens Brysselkontor för att besvara min fråga.

I Malmö stad är hemsidan till synes mer inriktad på att informera om organisationen snarare än aktualiteter på EU-nivå. Europa Direkt-kontorets svar bekräftar delvis vad som redan står på hemsidan, och ger i övrigt enbart ett axplock av aktuella frågor, med reservation för att svaret jag fick ut kan bero på hur jag valde att formulera min fråga.

Slutligen kan man konstatera att antalet explicita referenser till EU i båda kommunernas fullmäktigesammanträden är mycket få. Man kan, med SKL:s rapport, anta att de implicita referenserna är desto fler. Med andra ord tillgängliggör man alltså inte information om EU, varken i Malmös kommunfullmäktige eller Göteborgs kommunfullmäktige, i särskilt stor utsträckning.

5.3 Avslutande reflektioner

Jag vill för en sista gång knyta an till motionen *Mer EU i kommunfullmäktige* (KF Malmö 2017-10-26). Om man betänker 2014 års demokratiutredning och Jerneck och Gidlunds (2001) definition av demokratisk legitimitet, borde en frågas komplexitet de facto vara ett skäl som talar för att adressera frågan mer frekvent i folkvalda forum.

Det är tydligt, både i Malmö stad och i Göteborgs stad att det finns en förväntan om att Europa Direkt-kontoren ska svara för informationsförmedlingen till medborgarna. Ett exempel återfinns i inledningen, i samband med att kommunstyrelsens ordförande besvarar Schmidts (L) och Sjögrens (L) motion i Malmö kommunfullmäktige (KF Malmö 2017-10-26). Ett annat exempel är i samband med behandlingen av Maria Rydén's (M) motion i Göteborgs kommunfullmäktige, där två ledamöter under sammanträdet's gång refererar till just Europa Direkt-kontorets roll som informationsförmedlare (KF Göteborg 2017-02-23).

Jag får i samtal med internationellt ansvarig på Stadskontoret i Malmö information om att kommunens Europa Direkt-kontor ska läggas ned vid årsskiftet 2017-2018. Nedläggningen har att göra med att Kulturförvaltningen, som Europa Direkt inordnas under, vill fokusera på andra delar av sin verksamhet (Samtal 5 M).

Det innebär att ingen kommunal institution i staden längre *primärt* kommer inneha ansvar för att informera medborgare om kommunens EU-relaterade frågor i Malmö stad, vilket med stor sannolikhet får konsekvenser för medborgarens möjlighet att ta del av information om dessa frågor i kommunen.

5.4 Fortsatt forskning

Under undersökningens gång väcktes en del frågor om huruvida organisationernas uppbyggnad får konsekvenser för informationstillgängligheten i de båda kommunerna. En potentiell förutsättning för ett stort informationsutbud till medborgarna kan nämligen tänkas vara en väl fungerande *intern* kommunikation. I min undersökning valde jag att inte fokusera på detta. För fortsatt forskning vore det intressant att få förståelse för vad som föranleder mina resultat genom en analys av hur det kommunala EU-arbetet integreras i organisationen.

En annan intressant aspekt som lyftes i samband med mina samtal med de kommunala tjänstemännen är frågan om hur det nationella remissarbetet går till. Det är svårt att bara dra slutsatsen att det råder otydlighet i kommunens organisation av EU-kommissionens öppna samråd, det kräver att man sätter det i relation till det tjänstemän och politiker säkerligen har en starkare relation till: regeringens remissförfaranden. Hur ser rutinerna ut för det nationella remissförfarandet inom kommunerna? För fortsatt forskning hade en jämförande studie av den kommunala hanteringen av nationella remisser respektive EU-kommissionens öppna samråd varit intressant. Ett förslag är även att fokusera på Stockholms stad eftersom kommunen, enligt min mening, hade varit ett intressant fall i och med dess geografiska närhet till regering och riksdag.

6 Referenser

- Badersten, Björn 2006. *Normativ metod: att studera det önskvärda*. Lund: Studentlitteratur
- Bache, Ian & Chapman, Rachael, 2008. "Democracy through Multilevel Governance? – The Implementation of the Structural Funds in South Yorkshire". *Governance – An international Journal of Policy and Administration* 21 (3) s. 397-418
- Brysselkontor Göteborg 2017. Göteborgs stads representationskontor i Bryssel. [elektronisk] tillgänglig: https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-politik/internationellt-samarbete/omvarlds--och-intressebevakning/goteborgs-representationskontor/!ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziQw0NAi2cDB0NDEJ9nQw8_czDnDyd_Q0d3cz1wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigAf9f8W/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/ Hämtdatum: 3 januari 2018
- Brysselkontor Malmö 2017. *EU-kontor i Bryssel*. [elektronisk] tillgänglig: <http://malmo.se/Kommun--politik/Sa-arbetar-vi-med.../Omvarld/EU-samarbetet/Malmo-stads-kontor-i-Bryssel.html> Hämtdatum: 3 januari 2017
- Byström, Emma & Eng, Emma, 2015. *Mediebilden av EU - En kvantitativ innehållsanalys av svenska lokala morgontidningar i storstad och på landsort*. Kandidatuppsats. Göteborgs Universitet: Journalistik, medier och kommunikation.
- Dahl, Robert A, 1994. "A Democratic Dilemma: System Effectiveness versus Citizen Participation" i *Political Science Quarterly*, vol 109, nr.1. s. 23-43. The Academy of Political Science
- Dahl, Robert A, 1998. *On democracy*. New Haven: Yale University Press
- Demoskop 2015. *Information och kunskap om EU – Kommun- politiker och allmänheten*.
- Dossi, Samuele, 2012. "How Cities Encounter Europe: Mechanisms and Modes" i Exadaktylos, Theofanis och Radaelli, Claudio M. *Research Design in European Studies* Palgrave Macmillan
- EU-nätverk Malmö 2017. Malmö stads EU-nätverk. [elektronisk] Tillgänglig: <http://malmo.se/Kommun--politik/Sa-arbetar-vi-med.../Omvarld/EU-samarbetet/Malmo-stads-EU-natverk.html> Hämtdatum: 3 januari 2018
- EU programguide 2015. *Skånska kommuners guide till EU-program 2014-2020*. Kommunförbundet Skåne. [elektronisk] Tillgänglig: <https://kfsk.se/eu/nyheter/skanska-kommuners-guide-till-eu-program-2014-2020/> Hämtdatum: 3 januari 2018
- EU-projekt Göteborg 2017. EU-projekt inom Göteborgs stad. [elektronisk] Tillgänglig: <http://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-politik/internationellt-samarbete/europeiskt->

- [samarbete/euprojekt!/ut/p/z1/hY6xDoIwFEW_hrXvFYtFt-KEQY0Dgl0MmFpIgJJSbeLXi6OJxrvd3HOTAxJKkEP1aHXIWjNU3dzPcnnJKR7jhArEfJdguuenJN0cqMgYFP8AOc_4IwJhC7Kte-KvPUGCEQ1ZFCLnKx6HDB17C4ihXsQapFU3ZZUldzt7Nc6N0zrAAL33R-BujO0UmFeC3R2MmB-UHCGNfPjNViBdnPTnN/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/](https://www.goteborg.se/wps/portal/start/kommun-och-politik/kommunens-organisation/forvaltningar/forvaltningar!/ut/p/z1/hY6xDoIwFEW_hrXvFYtFt-KEQY0Dgl0MmFpIgJJSbeLXi6OJxrvd3HOTAxJKkEP1aHXIWjNU3dzPcnnJKR7jhArEfJdguuenJN0cqMgYFP8AOc_4IwJhC7Kte-KvPUGCEQ1ZFCLnKx6HDB17C4ihXsQapFU3ZZUldzt7Nc6N0zrAAL33R-BujO0UmFeC3R2MmB-UHCGNfPjNViBdnPTnN/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/) Hämtdatum: 3 januari 2018.
- Europeiska kommissionen 2017. *Bidra till lagstiftningsarbetet*. Europeiska kommissionen.[elektronisk] tillgänglig:
https://ec.europa.eu/info/law/contribute-law-making/participate-law-making-process_sv
- Fackförvaltningar Göteborg 2017. Fackförvaltningar. [elektronisk] Tillgänglig:
http://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-och-politik/kommunens-organisation/forvaltningar/forvaltningar!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfljo8ziTYzcdQy9TAY9LYxDLQwcTQNM_AzCPIyDQ430wwkpiAJK-G-AAjgb6BbmhigDrNONj/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/ Hämtdatum: 22 december 2017
- FED Göteborg 2017. EU-projekt för fossilfri energi (FED), Göteborgs stad. [elektronisk] Tillgänglig: [https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-och-politik/internationellt-samarbete/internationella-organisationer%2C-natverk-och-projekt/eu-projekt-for-fossilfri-energi-\(fed\)!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfljo8ziTYzcdQy9TAY93UM8XAww7xMQr08zAwtLM31wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigBRcHTq/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/](https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-och-politik/internationellt-samarbete/internationella-organisationer%2C-natverk-och-projekt/eu-projekt-for-fossilfri-energi-(fed)!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfljo8ziTYzcdQy9TAY93UM8XAww7xMQr08zAwtLM31wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigBRcHTq/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/) Hämtdatum: den 1 januari 2018
- Förvaltningar Malmö 2017. Stadens förvaltningar. [elektronisk] Tillgänglig:
<http://malmo.se/Kommun--politik/Organisation/Forvaltningar.html>
Hämtdatum: 22 december 2017
- Göteborgs hamn 2017. Om Göteborgs hamn. [elektronisk] Tillgänglig:
<https://www.goteborgshamn.se/om-hamnen/omgoteborgshamn/> Hämtdatum: 30 december 2017
- Göteborgs stad ED 2017. Europa Direkt. [elektronisk] Tillgänglig:
https://www.goteborg.se/wps/portal/start/kultur-och-fritid/bibliotek/samhallsinformation/europa-direkt!/ut/p/z1/hY7BCoJAGISfxuv-v6nL2m07WKmUQaHtJTS2VVBX1i2hp8-OQdHchvmGGRBQgOjLR6NK2-i-bGd_FvSSufGBrVyO-3UY4faYZNEuSdlp40P-DxBzjD_EEWIQTdWR6doRJEHg0RC9wGcBXYTUE8_zvvKYAmHkTRppyN3Mr2prh3HpoIPTNBGlWolGaWD3xq1Hi0UHyAMXfFMZc5fw7DBKw!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/ Hämtdatum: 30 december 2017
- Handlingsplan Göteborg 2017. *Handlingsplan: Internationell omvärlds och intressebevakning 2017*. City of Gothenburg European Office. Tillgänglig som PDF.
- Hooghe, Liesbet & Marks, Gary 2001. Multi-level governance and European integration [Elektronisk]. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield

- Hysing, Erik & Olsson, Jan, 2012. *Tjänstemän i politiken*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Internationellt Göteborg 2016. Stadens EU-projekt 2016. Göteborgs stad. Tillgänglig som PDF.
- Internationellt Malmö 2016. Redovisning av internationellt arbete 2016: Malmö stad. Tillgänglig som PDF.
- Internationell policy Göteborg, 2014. *Policy och riktlinjer för internationellt samarbete i Göteborgs stad*. Göteborgs stad Stadsledningskontoret. [elektronisk] Tillgänglig: [http://www5.goteborg.se/prod/Stadsledningskontoret/LIS/Verksamhetshandbok/Forfattn.nsf//58C85442345A85B2C1257D010030DD1D/\\$File/WEBVAMA22R.pdf?OpenElement](http://www5.goteborg.se/prod/Stadsledningskontoret/LIS/Verksamhetshandbok/Forfattn.nsf//58C85442345A85B2C1257D010030DD1D/$File/WEBVAMA22R.pdf?OpenElement) Hämtdatum: 4 januari 2018
- Internationell policy Malmö 2016. *Policy för Malmö stads internationella arbete*. Stadskontoret Malmö stad. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://malmo.se/download/18.3c0b3b6f15965118c0e7874/1491299876934/internationell+policy.pdf> Hämtdatum: 4 januari 2018
- Jerneck, Magnus & Gidlund, Janerik (2001). *Komplex flernivådemokrati: regional lobbying i Bryssel*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi
- Lindh, Magnus, 2016. *Regionen och EU? Uppfattningar och attityder till EU-relaterade frågor i Västsverige*. Doktorsavhandling. Karlstads University Studies 2016:45. Karlstads Universitet, fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap.
- Lundquist, Lennart 1998. *Demokratins väktare: ämbetsmännen och vårt offentliga etos*. Lund: Studentlitteratur
- Montin, Stig & Granberg, Mikael, 2013. *Moderna kommuner*. 4., [aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber
- Nilsson, Tom 2005. *Till vilken nytta? – Om det lokala politiska deltagandets karaktär, komplexitet och konsekvenser*. Department of Political Science, Lund University
- Nätverk Göteborg 2017. Stadenövergripande internationella organisationer, nätverk och projekt. [elektronisk] tillgänglig: https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-o-politik/internationellt-samarbete/internationella-organisationer%2C-natverk-och-projekt/stadenovergripande-internationella-organisationer%2C-natverk-och-projekt!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziTYzcDQy9TAy9Dcw9zQ0cw7yMQ4LMXQ1MLM30wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigAAZChV/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/ Hämtdatum: 27 december 2017
- Olsson, Jan, 2003. "Democracy paradoxes in multi-level governance: theorizing on structural fund system research". *Journal of European Public Policy*, 10(2), 283-300.
- Omvärld Göteborg 2017. Om omvärlds- och intressebevakning. [elektronisk] Tillgänglig: https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-o-politik/internationellt-samarbete/omvarlds--och-intressebevakning/omvarlds--och-intressebevakning!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziTYzcDQy

- 9TAy93UM8XAwcw7xMQR08zAz9nQ31wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigDivo4P/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/
- Projektplattform Malmö 2017. Projektplattform ”Etablera fler snabbare” [elektronisk] tillgänglig: <http://malmo.se/Kommun--politik/Sa-arbetar-vi-med.../Omvarld/EU-samarbetet/Malmomodellen-for-insatsomrade-5/Plattform-etablera-fler-snabbare.html> Hämtdatum: 3 januari 2018
- Samordning policy Göteborg 2016. Samordning av stadens omvärlds- och intressebevakning av EU-policy. Tjänsteutlåtande Internationella avdelningen vid Stadsledningskontoret i Göteborgs stad den 2016-10-04. [elektronisk] Tillgänglig: [http://www4.goteborg.se/prod/intraservice/namndhandlingar/samrumportal.nsf/C0B77D7BCD2372AEC12580CD00523667/\\$File/2.1.8_20170301.pdf?OpenElement](http://www4.goteborg.se/prod/intraservice/namndhandlingar/samrumportal.nsf/C0B77D7BCD2372AEC12580CD00523667/$File/2.1.8_20170301.pdf?OpenElement) Hämtdatum: 3 januari 2018
- Schmidt, Olle & Sjögren Fredrik, 2017. *Mer EU i kommunfullmäktige*. Motion till Malmö Kommunfullmäktige, 26 oktober 2017
- SFS 1991:900 Kommunallag. Finansdepartementet.
- SFS 2017:725 Kommunallag. Finansdepartementet.
- SKL 2010. *EU i lokalpolitiken: En undersökning av dagordningar från kommuner, landsting och regioner*. Stockholm: Sveriges Kommuner & Landsting. [elektronisk] tillgänglig: <https://skl.se/download/18.a827c16146db10f89a70fa9/1404738548161/EU%20i%20lokalpolitiken.pdf> Hämtdatum: 4 december 2017
- SKL 2017. *Svenska regionskontor i Bryssel* [elektronisk] tillgänglig: <https://skl.se/demokratiledningstyrning/euinternationellt/svenskaregionkontorbryssel.3569.html> Hämtdatum: 9 november 2017
- SKL Brysselkontor 2016. *SKL:s brysselkontor*. Publicerad 21 oktober 2016 [elektronisk] tillgänglig: <https://skl.se/demokratiledningstyrning/euinternationellt/sklbryssel.1646.html> Hämtdatum: 4 januari 2018
- SOU 2016:10. *EU på hemmaplan*. Betänkande av Utredningen om delaktighet i EU. Stockholm 2016.
- SOU 2016:5. *Låt fler forma framtiden!* Betänkande av 2014 års Demokratiutredning – delaktighet och jämlikt inflytande. Stockholm 2016.
- Teorell, Jan & Svensson, Torsten, 2007. *Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber. 296 s.
- Öresundssamarbetet 2017. Öresundssamarbetet Malmö stad. [elektronisk] Tillgänglig: <http://malmo.se/Kommun--politik/Sa-arbetar-vi-med.../Omvarld/Nationellt-och-regionalt-samarbete/Oresundssamarbetet.html> Hämtdatum: 30 december 2017

Malmö kommunfullmäktige sammanträden

- KF Malmö 2017-10-26. Webbsändning från Malmö kommunfullmäktige [Videolänk] Tillgänglig: <http://video.malmo.se/?bctid=5612504422001>

KF Malmö 2017-01-26. Websändning från Malmö kommunfullmäktige
[Videolänk] Tillgänglig:

<http://video.malmo.se/?bctid=5283595071001>

KF Malmö 2016-12-20. Websändning från Malmö kommunfullmäktige
[Videolänk] Tillgänglig:

<http://video.malmo.se/?bctid=5244246375001>

Göteborg kommunfullmäktige sammanträden:

KF Göteborg 2017-04-20. Websändning Göteborgs kommunfullmäktige
[Videolänk] Tillgänglig:

<http://webbtv.goteborg.se/kommunfullmaktige/?20170420>

KF Göteborg 2017-02-23. Websändning Göteborgs kommunfullmäktige
[Videolänk] Tillgänglig:

<http://webbtv.goteborg.se/kommunfullmaktige/?20170223>

KF Göteborg 2016-09-08. Websändning Göteborgs kommunfullmäktige
[Videolänk] Tillgänglig:

<http://webbtv.goteborg.se/kommunfullmaktige/?20160908>

KF Göteborg 2016-01-28. Websändning Göteborgs kommunfullmäktige
[Protokoll] Tillgänglig:

[http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/718604924525FF66C1257F5600452158/\\$File/Prot_KF_20160128.pdf?OpenElement](http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/718604924525FF66C1257F5600452158/$File/Prot_KF_20160128.pdf?OpenElement)

Mailkonversationer

Malmö stad

Mail 1 M: Malmö stads Brysselkontor (2017-11-14)

Mail 2 M: Stadskontoret i Malmö stad (2017-12-04)

Mail 3 M: Gatukontoret i Malmö stad (2017-12-22)

Mail 4 M: Hälsa- vård och omsorgsförvaltningen i Malmö stad (2017-12-05)

Mail 5 M: Stadsbyggnadskontoret i Malmö stad (2017-12-11)

Mail 6 M: Förskoleförvaltningen i Malmö stad (2017-12-06)

Mail 7 M: Grundskoleförvaltningen (2017-12-06)

Mail 8 M: Serviceförvaltningen (2017-12-06)

Mail 9 M: Malmö stads Brysselkontor (2017-12-13)

Mail 10 M: Malmö stads Brysselkontor (2017-11-12)

Mail 11 M: Fastighetskontoret i Malmö stad (2017-12-22)

Mail 12 M: Stadsbyggnadskontoret i Malmö stad (2017-12-13)

ED Malmö 2017: Mail Malmö Europa Direkt (2017-12-11).

Göteborgs stad

Mail 1 G: Göteborgs stads Brysselkontor (2017-11-22).

Mail 2 G: Internationella avdelningen vid Stadsledningskontoret i Göteborgs stad
(2017-12-06)

Mail 3 G: Internationella avdelningen vid Stadsledningskontoret i Göteborgs stad
(2017-12-07)

Mail 4 G: Internationella avdelningen vid Stadsledningskontoret i Göteborgs stad (2017-12-06)

Mail 5 G: Stadsledningskontorets avdelning för stadsutveckling (2017-12-15)

Mail 6 G: Stadsledningskontorets diarium (2017-12-08)

Mail 7 G: Stadsledningskontorets diarium (2017-12-13)

Mail 8 G: Lokalförvaltningen i Göteborgs stad (2017-12-11)

Mail 9 G: Social Resursförvaltningen i Göteborgs stad (2017-12-11)

Mail 10 G: Fastighetskontoret i Göteborgs stad (2017-12-08)

Mail 11 G: Miljöförvaltningen i Göteborgs stad (2017-12-11)

Mail 12 G: Förvaltningen för Arbetsmarknad och vuxenutbildning i Göteborgs stad (2017-12-08)

Mail 13 G: Utbildningsförvaltningen i Göteborgs stad (2017-12-08)

ED Göteborg 2017: Mail Göteborg Europa Direkt (2017-12-14)

Samtal

Malmö stad

Samtal 1 M: Malmö stads Brysselkontor (2017-11-29)

Samtal 2 M: Näringslivskontoret Malmö stad (2017-12-13)

Samtal 3 M: Miljöförvaltningen i Malmö stad(2017-12-21)

Samtal 4 M: Förskoleförvaltningen i Malmö stad (2017-12-07)

Samtal 5 M: Stadskontoret i Malmö stad (2017-12-13)

Göteborgs stad

Samtal 1 G: Göteborgs stads Internationella avdelning vid Stadsledningskontoret